

De Politieke en Monetaire Unie

Auteur(s):

Ruyter van Steveninck, M.A. de

Verschenen in:

ESB, 81e jaargang, nr. 4047, pagina 177, 28 februari 1996

Rubriek:

Redactioneel

Trefwoord(en):

eu, emu

De Europese eenwording in het algemeen, en de vorming van de Economische en Monetaire Unie (EMU) in het bijzonder, blijven de gemoederen bezig houden. De laatste tijd richt de discussie zich steeds meer op het aspect van welke landen er mee mogen doen, en vooral ook, welke niet?

Recentelijk hebben Brakman en Garretsen gesuggereerd dat de huidige Europese Unie (EU) als geheel geen optimaal valutagebied is¹, hetgeen impliceert dat doorgaan met volledige monetaire integratie niet efficiënt is. Zij tonen aan dat bepaalde economische schokken het ene land sterker treffen dan het andere. Een verhoging van de olieprijs, bijvoorbeeld, heeft op netto exporteurs (zoals het VK) een heel andere uitwerking dan op importeurs (Frankrijk). Wanneer dan de wisselkoers als aanpassingsinstrument wegvalt, zullen de gevolgen van deze schokken (met name hogere werkloosheid) op een andere manier moeten worden opgevangen. Dit zal echter de nodige problemen met zich meebrengen².

In de eerste plaats zijn nominale lonen in Europa, waar vakbonden traditioneel sterk zijn, relatief star. Een verbetering van de regionale concurrentiepositie door middel van reële loonsverlaging zal dus moeilijk te verwezenlijken zijn. Ten tweede is de arbeidsmobiliteit binnen Europa (o.a. vanwege de vele verschillende talen en culturen) niet groot. Hierdoor is een ander mogelijk corrigerend mechanisme, een vlotte migratie van arbeiders van hoge- naar lage werkloosheidsregio's, veel minder makkelijk te verwezenlijken. Budgettaire transfers ten slotte zouden uitkomst kunnen bieden door de ontstane werkloosheid ten dele weg te nemen (werkgelegenheidsprogramma's) of de gevolgen ervan te verzachten (uitkeringen). De in het Verdrag van Maastricht vervatte noodzaak overheidstekorten te blijven verminderen zal de mogelijkheden hiertoe echter beperken.

Op basis hiervan lijkt een 'Europa van twee snelheden' te prefereren boven volledige monetaire integratie. De 'kopgroep' (het optimale valutagebied) bestaat dan uit Duitsland, Frankrijk, de Benelux, Denemarken, en (eventueel) Oostenrijk, economieën die relatief sterk geïntegreerd zijn. Bovengenoemde criteria laten echter de baten voor de landen van de restgroep buiten beschouwing. Hierbij kan men denken aan de 'klassieke' voordelen, zoals verminderde geldwisselkosten (goed voor toeristen), verminderde wisselkoersonzekerheden (goed voor bedrijven), en een lagere inflatie (goed voor iedereen).

Er zijn echter ook overwegingen die pas op de wat langere termijn zullen spelen: toetreding tot de EMU zal voor elk 'restgroeland' (zoals Italië), behalve de gewone voordelen van een lagere rente, tot lagere rentelasten over haar staatsschuld en daarmee tot een lager overheidstekort leiden. Behalve dat het wisselkoersrisico wegvalt, verschaft de Italiaanse regering zich in dit scenario bovendien een zekere geloofwaardigheid voor haar toekomstig beleid met betrekking tot overheidstekorten en inflatie.

Omgekeerd, als Italië niet mee mag doen, zullen beleggers bij emissies van Italiaanse staatsschuld een hogere risicopremie eisen, waardoor het voor de Italiaanse overheid weer moeilijker wordt haar tekort te laten dalen (dit dilemma wordt wel eens vergeleken met iemand die pas lid mag worden van de dieetclub als hij uit zichzelf al dertig kilo is afgevallen). Op deze manier kunnen restgroelanden in een vicieuze cirkel van hogere rente, hogere overheidstekorten, en hogere inflatie terecht komen met als gevaar een mogelijke, eventueel zichzelf versterkende, tweedeling tussen landen uit de kop- en restgroep³. De nadelen van een grote EMU zijn dus kleiner dan wel eens gedacht wordt, maar de voordelen van de additionele toelatingsen zijn niet gelijk verdeeld.

De toetreding van een of meer 'achterblijvers' brengt namelijk elders (d.w.z. in de kopgroep) kosten met zich mee: anders zouden deze landen immers direct in de kleine EMU opgenomen zijn. Het is bijvoorbeeld heel goed mogelijk dat de rente in een grote EMU lager is dan het (gewogen) gemiddelde van de rentes in de kopgroep en de restgroep, maar hoger dan de rente in een kleine EMU. Indien veel landen met hoge overheidstekorten toetreden, zal de opwaartse druk van deze tekorten worden uitgesmeerd over de gehele Europese kapitaalmarkten. Zal bijvoorbeeld Duitsland hier mee kunnen leven? Voor een belangrijk deel lijkt dit eerder een politieke dan een economische afweging. Kan een eventuele dreiging van politieke instabiliteit in bijvoorbeeld Zuid-Europa reden genoeg zijn om toetreding te accepteren?

De realiteit is dat politieke overwegingen gedurende de gehele Europese eenwordingsgeschiedenis een zeer belangrijke rol hebben gespeeld. Dit gold in het begin (de wens van Franse en Duitse economieën zodanig te integreren dat een oorlog definitief onmogelijk zou worden stond aan de wieg van de Europese eenwording), en het geldt nog steeds (zie o.m. het gemeenschappelijk landbouwbeleid).

Het toepassen van politieke ten koste van economische criteria staat meestal in een kwaad daglicht. Het is daarom interessant te constateren dat bij de toelatingscriteria van de EMU bepaalde baten, die bij het strikt toepassen van de criteria van een optimaal

valutagebied niet meegewogen worden, op basis van politieke overwegingen wel meegenomen worden

1 S. Brakman en J.H. Garretsen, [Zijn de economische en de monetaire unie strijdig?](#), *ESB*, 7 februari 1996, blz. 112-116.

2 The etiquette of merging currencies, *The Economist*, 9 december 1995, blz. 86.

3 P. de Grauwe in *de Volkskrant*, 9 december 1995.

Copyright © 1996 - 2003 Economisch Statistische Berichten (www.economie.nl)